

האשליה הקיינסיאנית

גדעון עשת

במשך שנים נהגה ממשלת יוון בהפקרות ובסיוע בית השקעות אמריקאי החביאה את האמת והציגה מסכת שקרים כלכליים. מה חושבים לעצמם חסידי קיינס? שיש הוקוס פוקוס שייחלץ את יוון מהתרמית והחובות מבלי שהיוונים יישאו בנטל? ובכן, אין

תמר בן יוסף ואבשלום בן צבי ("חברה" 52, מאי 2012) מייצרים את האשליה שיש דרך פשוטה וקלה למנוע את המשבר האירופי, ואלמלא הרעים - בעיקר גרמניה - שמשתמשים בכוחם הפייננסי לכפות צנע תקציבי, אפשר גם היה לבחור בדרך הזו. השניים לא לבד. ג'וזף שטיגליץ ובעיקר פול קרוגמן - שני כלכלנים נערצים בידי עמיתיהם מהזן הקיינסיאני - אף הם מצייגים רעיונות דומים. כמה חבל שהדברים לא כל כך פשוטים. ג'ון מיינרד קיינס, כלכלן אנגלי מראשית המאה הקודמת, ובמקביל מיכל קלצקי, כלכלן פולני מאותה תקופה, כתבו כי למשברי הקפיטליזם יש פתרון. המשבר שבו עסקו השניים היו האבטלה הגדולה שלאחר 1929. הפתרון שבו בחרו היה הרחבה יזומה. לדבריהם, כאשר יש אבטלה כל מה שעל הממשלה לעשות הוא להוציא יותר כסף - גם אם אין לה את הכסף הנדרש - ואחרי לא הרבה זמן

מי יהיה חוכן לקבל דרכמה חוץ מיווני מסכן שאין לו ברירה? ואיך היווני המסכן יקנה באמצעות הדרכמה לא זית תוצרת יוון, אלא חולצה תוצרת סין?

בהערה צדדית אעיר כי ההבחנה בין תפקיד הממשלה ותפקיד הבנק המרכזי היא מלאכותית. בנק מרכזי הוא יצור פוליטי שאין בו צורך מבחינה כלכלית. הוא מין "כאילו" כזה. עצמאי, מכובד, בנקאי. כאילו שהבנק המרכזי "מאונן" את הממשלה. מבחינה כלכלית הממשלה והבנק המרכזי הם היינו הך. הדפסה היא אופציה שיש למדינה שיש לה מטבע. יוון, כמו כל מדינה בגוש מטבע האירו, נטולת יכולת הדפסה. על פי הניתוח של הכותבים הפתרון עבור יוון הוא פיחות המטבע. אלא שפיחות של האירו אינו בידי ממשלות יוון, ספרד, פורטוגל, אירלנד ושאר המדינות ה"חולות". מכאן הדיבורים, לא רק של בן יוסף ובן צבי, על האופציה לעזוב את האירו ולבצע פיחות במטבע עצמאי. אלא שזו תרופת אליל.

מי יסכים לקבל דרכמה?

יכול להיות שהקמת המטבע האירופי לא הייתה צעד כלכלי נבון. זה עניין של דעה והנושא בוויכוח (כמו כל מהלך כלכלי). כל פרויקט "האיחוד האירופי" בא מנימוקים פוליטיים ולא כלכליים. הנימוק הפוליטי המרכזי הוא הלקח של מלחמות העולם. האיחוד האירופי

האבטלה תקטן והכול יבוא על מקומו בשלום. ואכן, מדיניות הניו דיל שהנהיג רוזוולט בארה"ב (במידה מועטה), מלחמת העולם השנייה (במידה רבה) כמו גם מדיניות דומה שהונהגה באירופה אחרי תום המלחמה - עשו את המלאכה היעודה. לימים, בעיקר אחרי מלחמת 1973 התברר כי ויסות הכלכלה הקפיטליסטית אינה משימה כל כך פשוטה. הקיינסיאנים נכנסו למגננה אל מול הכלכלנים השמרנים (היום קוראים להם נאו-ליברלים) ובראשם מילטון פרידמן. עד המשבר של 8-2007 היה נדמה שהשמרנים מנצחים בוויכוח. אלא שהמשבר ההוא, שעומד ברקע מה שקורה גם עתה, הראה שגם השמרנים לא מבינים מה קורה. נחזור לשיח הקיינסיאני. איך הממשלה מוציאה את הכסף שאין לה? מדפיסה. יש שתי טכניקות של הדפסה. האחת, הממשלה מוכרת אגרות חוב לציבור. השנייה, הבנק המרכזי מדפיס כסף סתם כך (כרגיל תחת התירוץ שצריך לספק נזילות למערכת הבנקאית). הוא - הבנק המרכזי - רשאי לעשות כן כרצונו. בן צבי אף משלב בין השניים: אם, כמו ביוון, הממשלה לא מצליחה למכור אגרות חוב כדי לקבל כסף, אז על הבנק המרכזי להדפיס כסף שאתו יקנה את האג"ח הממשלתי שהציבור דוחה.

אין תרופת פלא

האיחוד האירופי, אגב, התחיל להדפיס אירו ובעקבות כך מטבע האירו עובר פחות. כן, יש פחות באירו כפי שמציעים בן צבי ובן יוסף. אולי בממדים צנועים יותר משהם היו מציעים. מה שמביא אותנו לעניין כלכלי אחר: התועלת שבפחותות. למקרא הכתבות אפשר לחשוב שפחותות הוא תרופה ללא השפעות לוואי. "בגדול", כפי שנוהגים לומר, פחותות מצליחה רק אם הוא מוריד את רמת החיים. הוא עושה את זה או באמצעות אינפלציה (אם מחירי מוצרי היבוא יתייקרו) או באמצעות הורדת השכר של המגזר שמייצא. לשם הדגמה: נניח שהיום חדר במלון ביוון עולה 80 אירו שמחר יהפכו ל-160 דרכמות. ונניח שהיום השכר להפעלת אותו חדר הוא 70 אירו. אם מחר השכר יהיה 140 דרכמות - לא עשינו דבר. רק אם השכר יהיה 130 דרכמות, הפחותות יביא תועלת. אבל זה אומר שהורדנו את השכר ביוון.

אם כל היוונים מוכנים להוריד את שכרם ב-8% או הנה לכם תכנית הצנע שהרשעים הגרמנים הציעו והבוחרים ביוון דחו. בן צבי תאר את הדברים נכון. במשך שנים נהגה ממשלת יוון בהפקרות ובסיוע בית השקעות אמריקאי החביאה את האמת והציגה מסכת שקרים כלכליים. מאז שהמפלגה הסוציאליסטית חזרה לשלטון נחשפו מימדי התרמית. מה חושבים לעצמם חסידי קיינס? שיש שיטה בה לא ישלמו על התרמית הזו? שיש הוקוס פוקוס שייחלץ את יוון מהתרמית והחובות מבלי שהיוונים יישאו בנטל?

ובכן, אין דרך כזו. השאלה שנשארת פתוחה היא לא פחות חשובה: מי ביוון ישא בנטל. אלא שהתשובה לשאלה הזו, כמו רוב השאלות הכלכליות, מצויה בידי היוונים וממשלתם. זה נושא לבחירה. זה נושא של התחלקות הנטל - לא של עצם

קיומו. ///

מטבעי פחותות. את הכלכלה צריך לאזן לא באיזה הוקוס פוקוס פיננסי אלא ברמת החיים. לא יעזור דבר: יוון תיאלץ להוריד את רמת החיים בגלל חטאי העבר. זה יקרה הן אם תישאר בגוש האירו והן אם תפרוש ממנו.

מתי הדפסה באמת מצליחה להוציא ולחלץ ממשבר כלכלי? כשיש פראירים מסביב. המשבר הפיננסי הנוכחי החל בערך ב-2007 בארצות הברית והתגלגל משם הלאה. איך האמריקאים יצאו מזה? הם הדפיסו. גם כסף, סתם כך (על ידי הבנק המרכזי) וגם אגרות חוב (על ידי הממשלה). קרוגמן ושטיגליץ חגגו. אבל הם חגגו רק בגלל שהיו פראירים שקנו דולרים: הסינים, הרוסים, הישראלים, המדינות מפיקות הנפט והאירופים. אם יוון תמצא מישהו שיקנה דרכמות או אג"ח נקוב דרכמות גם היא תצליח. כל העולם מימן את חילוץ ארה"ב. אף אחד לא מתנדב לחלץ את יוון חוץ מהגרמנים ושאר האירופים שדורשים שהיוונים יישאו בנטל.

פיחות מצליח רק אם הוא מוריד את רמת החיים. הוא עושה את זה או באמצעות אינפלציה (אם מחירי מוצרי היבוא יתייקרו) או באמצעות הורדת השכר של המגזר שמייצא

נועד למנוע את המלחמה השלישית. האיחוד האירופי ומטבע האירו לא נועדו לייעל את הכלכלה, הם נועדו לשרת את הפוליטיקה. התירוצים הכלכליים - בן יוסף מצביעה על הקטנת העלויות בסחר חוץ והמרת מטבעות - רק נועדו לטייח את המטרה הפוליטית. נניח שיוון תעזוב את האירו. איך זה בכלל משנה את מצבה? כבר עכשיו (סוף מאי) למעט הבנק המרכזי האירופי אין אף מוסד שמוכן לתת ליוון, לממשלתה או לעסקיה אשראי. ומחר, כשהיא תדפיס דרכמות ללא הכרה מי ייגע בסחורה הזו? מי יהיה מוכן לקבל דרכמה חוץ מיווני מסכן שאין לו ברירה? ואיך היווני המסכן יקנה באמצעות הדרכמה לא זית תוצרת יוון, אלא חולצה תוצרת סין? ומה תעשה ממשלת יוון? תשמוט חובותיה הנקובים באירו? כי דרכמות אף אחד לא יסכים לקבל, במיוחד אם יודפסו הרבה כאלה. תושבי יוון, אלה מביניהם שיש להם, הבינו את התרגיל. כבר שבועות שהם מוציאים מהמערכת הבנקאית היוונית את הפיקדונות שלהם באירו. הם מתגוננים כנגד הפחותות הצפוי (וממילא בריבית הנוכחית אין תמריץ להחזיק כסף בבנק). במשחק הזה היינו, בישראל, לא פעם.

צילום: Enrico Wloch

כך או כך היו מדינות שעשו כן. ארגנטינה למשל. היה לה מטבע צמוד דולר ובשלב מסוים, במצב דמוי יוון, היא החליפה מטבע. אז מה קרה? נמנע הצנע? נמנע המכאוב? אין נסים, ואין גימיק

גדעון עשת הוא פרשן כלכלי ב"ידיעות אחרונות" // gideshet@yedioth.co.il :7